

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

ตายเกิดตายสูญ

ทุก ๆ ท่านที่มาปฏิบัติในเพศของพระ กรุณาน้อมนำพระพุทธรูปเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มาสถิตอยู่ที่จิตใจให้ได้ทุกอิริยาบถ เพื่อเป็นสักขีพยานภายในจิตใจซึ่งถูก ห้อมล้อมด้วยกิเลสทั้งหลายนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพนี้ สำคัญมาก เป็นกำลังของพระพุทธรูปเจ้า กำลังของพระธรรม กำลังของพระสงฆ์ ย่อมมี อำนาจในทางที่ดี ช่วยพยุงจิตใจของเราให้หนักแน่นในความ پاکเพียรและประโยชน์ พยายามทุกด้าน เช่นเดียวกับกิเลสมีกำลังหนุนจิตใจให้แสดงออกในแง่ต่าง ๆ ไม่มี ประมาณฉะนั้นแล

ด้วยเหตุนี้เมื่อจิตมีความห่างเหินต่อธรรม กิเลสจึงเข้าใกล้ยึดติดพันและหนุน จิตให้ไปในทางของตัวอย่างไม่ลดละ ไม่มีคำว่าย่อหย่อนอ่อนกำลัง หนุนไปมากเท่าไร ย่อมมีกำลังมาก เรื่องคำว่ากิเลสจะอ่อนกำลังลงนั้นเป็นไม่มี นี่เป็นหลักธรรมชาติของ มัน คือธรรมชาตินี้อยู่ที่จิต คลุกเคล้าอยู่กับจิตจนประหนึ่งว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ให้ทราบได้เลยถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องสอดส่องมองดูแล้ว จะถือว่าจิตหรือถือว่า ธรรมชาตินี้เป็นจิต จิตเป็นธรรมชาตินี้ กระจายออกมาทางธาตุทางชั้นธำมณีเป็นตัวของ ตัวล้วน ๆ ไม่มีสงสัยอันใดเลย ถึงขนาดนั้นแล

การกระตือรือร้นพลิกแพลงออกไปในแง่ใด จึงว่าเป็นตัวของตัวกระตือรือร้นพลิกแพลง ความได้ความเสียกลัวได้กลัวเสียนั้น เป็นเพราะธรรมชาตินี้ทั้งนั้นพาให้เป็น จึงชำระ ยาก หากไม่มีธรรมเป็นเครื่องกำจัดแล้วจะไม่มีวันไม่มีกาลไม่มีสถานที่ เป็นอกาลิกะ เหมือนกันกับธรรม คือมีตลอดเวลาหมุนอยู่ตลอดเวลา ทำงานของตัวอยู่ตลอดเวลา เว้นเฉพาะหลับสนิทเท่านั้นจะพักตัว นี่เป็นหลักธรรมชาติ ทางศัพทศาสตร์ให้ชื่อว่า กิเลส เครื่องเศร้าหมองหรือมืดดำ แปลได้เท่านั้น

อย่างไรก็ตามให้พึงทราบว่า นี่คือตัวสำคัญที่พาสัตว์ให้หมุนเวียนเกิดแก่เจ็บ ตายในภพน้อยภพใหญ่ ไม่มีสิ่งใดในสามแดนโลกธาตุนี้จะมีหน้าที่หรือมีอำนาจ มา หนุนจิตดวงนี้ให้เกิดในภพน้อยภพใหญ่ได้เลย มีธรรมชาตินี้เท่านั้นเป็นเชื้ออันสำคัญ และทำงานได้ตลอดเวลาไม่เลือกสถานที่ กาลเวลา อิริยาบถ ทุกขณะของมันล้วนแล้ว แต่เป็นการทำงานอยู่ภายในจิต เพราะฉะนั้นนักปฏิบัติเราที่จะปฏิบัติให้ได้อย่างใจหวัง ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยสมความมุ่งหมายนั้น จึงเป็นไปได้ลำบาก นอกจากจะมีแง่ความ คิดเกิดขึ้นมาอีก ให้เกิดความท้อถอยอ่อนแอเพราะเห็นว่าไม่สมใจเท่านั้น นี่ก็เป็นสิ่ง แทรกซ้อนของธรรมชาตินี้แบ่งเอาผลประโยชน์ไปอีกเราก็ไม่รู้

นี่แหละที่เป็นภัยใหญ่ที่สุด อันเป็นเหตุให้พระศาสดาของเราทรงทนอยู่ไม่ได้ เมื่อได้ตรัสรู้แล้ว เพราะพระองค์ถ้าพูดภาษาของเราก็เรียกว่า ตะเกียกตะกายเต็มพระสติกำลังความสามารถ เพื่อรื้อถอนสัตว์ที่จมอยู่ในปลักนี้ให้หลุดพ้นไปได้เป็นวรรคเป็นตอน ตามชั้นภูมิแห่งवासนาของสัตว์แต่ละราย ๆ ซึ่งได้สร้างสมอบรมมานาน้อยต่างกัน ทั้งนี้เพราะสัตว์ทั้งหลายแม้จะเกิดในภพน้อยภพใหญ่มามากน้อย นิสัยवासานนี้ย่อมมีติดแนบอยู่กับจิต ไม่มีมากก็มีน้อย ส่วนไม่มีเลยนั้นก็อาจเป็นได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นกฎของอนิจจัง จึงค่อยมามีภายหลังก็เป็นได้

ไม่มีผู้ใดที่จะเห็นภัยเต็มพระทัย ยิ่งกว่าพระศาสดาองค์เอกเห็นภัยในธรรมชาตินี้ เพราะพระองค์แท้ ๆ ในภพชาติใด ๆ ที่ยังไม่เข้าใจสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นภัยได้ชัดเจนก็ตาม แต่พระชาติที่สุดในขณะที่ทรงบำเพ็ญเพียร เพื่อจะรื้อถอนธรรมชาตินี้ออกจากพระทัยนั้นแล เป็นเวลาที่จะทรงทราบเป็นลำดับลำดับตา จนกระทั่งรื้อถอนออกได้หมดโดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือในพระทัยเลย นั่น จึงได้ทรงทราบประจักษ์ชัดทั้งมหันตทุกซ์มหันตโทษ มหาภัยของธรรมชาตินี้ และมหาคุณอันเอกที่ทรงได้พบเห็น หลังจากการถอดถอนเสี้ยนหนามหรือสิ่งปกคลุมหุ้มห่อ อันเป็นตัวภัยสำคัญนี้ออกจากพระทัยโดยสิ้นเชิงแล้ว พระทัยนั้นกลายเป็นพระทัยที่เต็มไปด้วยอรรถด้วยธรรม เป็นของอัศจรรย์ล้นโลกล้นสงสาร

ตั้งแต่ขณะนั้นแลถ้าพูดตามภาษาของเราก็เรียกว่า เป็นขณะที่ตื่นเตนที่สุดในชีวิตอัตภาพร่างกาย ไม่มีขณะใดจะตื่นเตนอัศจรรย์ยิ่งกว่า ขณะทั้งสองประเภทนี้ปรากฏจากกัน คือวิภูจิตได้แก่วิชชา ตัวหุ้มห่ออย่างมีดมืดปิดทวารแตกกระจายออกจากจิตด้วยอำนาจแห่งพระปรีชาสามารถ หรือว่าพระญาณพระปัญญาของพระองค์สังหารทำลาย ขณะนั้นแลเป็นขณะที่ทรงตื่นเตนที่สุด ไม่มีขณะใดตั้งแต่วันประสูติมาจนกระทั่งระยะนั้น เป็นขณะที่ทรงตื่นเตนที่สุดหาประมาณไม่ได้ หากเป็นเองระหว่างวิมุตติกับสมมุติทำหน้าที่ต่อกันเวลานั้น ชั้นธก็ชั้นธก็ทำหน้าที่ ความเจอวิมุตติหลุดพ้นนั้นแลทำให้พระสติปัญญาหรือทำให้ชั้นธกระเพื่อมอย่างใหญ่โต ที่แยกออกมาเป็นคำพูดของพระสาวกทั่วไปว่าธรรมสังเวชนั่นเอง

แต่ในขณะที่พระพุทเจ้าทรงแสดงในเวลานั้น เป็นขณะที่ผาดโผนโลดเตน เป็นขณะที่สะดุดพระทัยอย่างเต็มที่ ประหนึ่งว่าโลกธาตุสะเทือนสะท้านหวั่นไหวไปหมด หลังจากนั้นแล้วก็ทรงเห็นคุณค่ามหัศจรรย์ของพระทัย ที่เต็มไปด้วยอรรถด้วยธรรมหรือธรรมกับใจนั้นเป็นอันเดียวกัน กลายเป็นธรรมชาติที่ประเสริฐเลิศเลอขึ้นมาอย่างไม่คาดฝัน ได้เห็นเสียแล้ว ได้รู้เสียแล้ว ทรงเป็นเจ้าของเสียแล้ว และทำไมจะอดการ

พิจารณาถึงเรื่องสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเคยถูกจำจองรัดรั้งตรึงตรามาจนกระทั่งหาทางออกไม่ได้เล่า

ย่อมจะคิดเต็มพระทัย พร้อมทั้งอุบายวิธีที่จะแนะนำสั่งสอนสัตว์โลก หากมาพร้อม ๆ กันด้วยพระเมตตาเป็นสำคัญ นี่แหละที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนสัตว์โลกอย่างเต็มพระทัย นับแต่วันตรัสรู้มาจนกระทั่งวันปรินิพพาน ในวาระสุดท้ายยังประทานปัจฉิมโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ ซึ่งกำลังเฝ้าพระองค์อยู่เวลานั้นอย่างถึงใจเช่นเดียวกันว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราเตือนท่านทั้งหลาย สังฆารธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วดับไป หรือเจริญขึ้นแล้วเสื่อมไป เป็นตามหลักธรรมชาติของมัน จงยังกุศลคือความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด นั้น

คำว่าสังฆารธรรมในขณะนั้นพระองค์ทรงหมายถึง สังฆารธรรมที่เป็นสังฆารชั้นธ เกิดขึ้นกับจิต สำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อรูปหรือชาติ จะเป็นผู้นักแน่นจะเป็นผู้ทำงานในเรื่องชั้น ๕ นี้เป็นอย่างมาก เพราะมีแต่พระล้วน ๆ แล้วแยกออกไปถึงสังฆารธรรมทั้งหลาย เพื่อให้เป็นประโยชน์โดยทั่วถึงแก่บรรดาพระทั้งหลาย ก็แยกไปถึงสังฆารธรรมคือสิ่งที่ปรุงแต่งทั้งหลายในโลกนี้หาความจริงถาวรไม่ได้ จนกระทั่งเข้าสู่สังฆารชั้นธ สัญญาชั้นธ เป็นสภาพเช่นเดียวกัน เป็นสิ่งที่จะแน่ใจได้เต็มหัวใจก็คือ จิตนี้ได้สลัดตัวออกเสียจากสังฆารธรรมหรือสภาวะธรรมเหล่านี้โดยสิ้นเชิงเท่านั้น จึงเป็นจิตที่ประเสริฐเลิศเลอไม่มีอะไรเสมอเหมือน นี่ก็คือพระเมตตาของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสัตว์โลกมา

ขนาดนี้แลความเป็นภัยของธรรมชาติที่มีต่อจิตใจของสัตว์โลก เราฟังชิวากามภาพ รูปภาพ อรูปภาพ แต่ละภาพ ๆ นั้นมีสัตว์โลกบรรจุอยู่จำนวนมากเท่าไร และแต่ละภาพ ๆ นั้นรวมกันเข้าแล้วมีสัตว์โลกจำนวนเท่าไร นับหมดเลยทั้งประเภทหยาบกลาง ละเอียด ละเอียดสุด ล้วนแล้วแต่อยู่ในเงื้อมมืออวิชาตัวนี้กำไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่มีคำว่าแบออกมาให้สัตว์โลกได้เห็นฝ่ามีอนั้นบ้างเลย กำไว้อย่างมิด ปิดไว้ทั้งตาทั้งหู ทั้งจมูกทั้งลิ้นทั้งกายทั้งใจ ไม่ให้รู้ให้เห็นว่าสิ่งที่กำเราอยู่บีบเราอยู่เวลานี้ เป็นมหาภัย เป็นมหันตทุกข์ ๆ

พระองค์ทรงทราบหมด เพราะพระองค์เคยเป็นมาอย่างนี้แล้ว และได้เปิดเผยพระองค์ออกมาอย่างเต็มที่เต็มฐาน ถึงความบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้นประจักษ์พระทัย จึงต้องเห็นโทษสิ่งเหล่านี้ยิ่งถึงพระทัยเช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นพระเมตตาจะย่อหย่อนอ่อนกำลังได้อย่างไร วิธีการใดที่จะทรงตะเกียกตะกายรื้อชนสัตว์โลกให้ได้ทันทั่วทั้งที่ พระองค์จะทรงพยายามเต็มที่เต็มฐานไม่ทรงลดละเลย นี่แหละพระเมตตานี้แล

เป็นเครื่องหนุน เพราะความเห็นโทษสิ่งเหล่านี้อย่างประจักษ์พระทัย จึงทำให้เกิดความเมตตาสงสารสัตว์ว่า ได้รับความทุกข์ทรมานเช่นเดียวกับพระองค์ที่ทรงได้รับมาแล้ว

เราทั้งหลายเป็นนักปฏิบัติ คำว่าธรรมชาตินี้เป็นภัยอย่าเข้าใจว่าเป็นภัยแต่ครั้งพุทธกาล อย่าเข้าใจว่าเป็นภัยต่อสัตว์โลกทั้งหลายทั่วแดนโลกธาตุเว้นเราเพียงรายเดียว ๆ เท่านั้น เราผู้หนึ่งนับเข้าในจำนวนสัตว์โลกย่อมเป็นเช่นเดียวกันหมด เป็นแต่เพียงว่าคาถาอาคมของธรรมชาตินี้แนบสนิทติดกับใจอ่อนนิ่มไปหมด กล่อมให้เคลิ้มให้หลับได้ตลอดเวลา หากทางพื้นตัวพอมองเห็นโทษมันไม่ได้เท่านั้น เราจึงยอมรับ เราจึงยอมทำตามมันเช่นเดียวกับสัตว์ทำตามเจ้าของเช่นนั้น หากว่าได้รู้ได้เห็นว่ามันเป็นภัยแล้ว ใครจะอยู่ได้อย่างไร

ใจมนุษย์ด้วยซ้ำ ยิ่งเป็นใจที่กล้าหาญชาญชัย เป็นใจที่ฉลาด ไม่มีใจใดที่จะยิ่งกว่าใจมนุษย์ในการตะเกียกตะกายสุดเหวี่ยง ที่จะให้หลุดพ้นจากสิ่งมืดมิดปิดทวารทั้งหลายเหล่านี้ โดยไม่ได้คิดถึงเป็นถึงตายอะไรเลย ทั้งนี้เราจะเห็นได้เมื่อสติปัญญาได้เห็นโทษเห็นภัยของสิ่งเหล่านี้เป็นลำดับลำดับ และเห็นคุณของธรรมเคียงข้างกันไปโดยลำดับแล้ว นั้นแลที่ว่ามีผู้มีความเพียรกล้า หากกล้าเอง หากอาจหาญเอง ทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมกันมาหมด

ศรัทธาก็ได้หยั่งทราบชัดเจนแล้วว่า แดนแห่งความพ้นทุกข์เท่านั้นจะเป็นที่พ้นภัย เมื่อยังจะตกค้างอยู่ในภพในชาติใด ภพนั้นชาตินั้นคือภพแห่งภัย ภพแห่งกองทุกข์มากน้อยตามชั้นตอนหรือตามชั้นภูมิแห่งภพนั้น ๆ ไม่ใช่เป็นภพเป็นภูมิที่จะไว้ออกไฉไลได้เลย นอกจากพ้นจากภพภูมิทั้งหลายเสียถ่ายเดียวเท่านั้น เมื่อศรัทธาความหยั่งเชื่อลงถึงขนาดนั้นแล้ว วิริยะความที่จะพากเพียรตนเองหากหมุนไปเอง สติกับปัญญากลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียว เป็นพี่เลี้ยงของจิตเป็นผู้รักษาจิต เป็นผู้ปราบปรามสิ่งที่เป็นภัยต่อจิตไปด้วยกัน

ดังที่ว่าพละ ๕ นั้นมาพร้อม ๆ กันหมด ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ไปพร้อม ๆ กันเลย นี่เราจะเห็นได้เมื่อจิตได้ก้าวเข้าสู่ขั้นนี้ ว่ากิเลสคือธรรมชาติอันนี้เป็นภัยเพียงไร สติปัญญาสามารถที่จะบุกเบิกตัวภัยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน จนเป็นความผ่านพ้นไปได้เป็นลำดับ ๆ นี้เป็นของที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน รู้ได้ด้วยกันทั้งสองอย่าง ทำให้จิตได้มีกำลังหนุนขึ้น

ธรรมชาตินี้กล่อมเอาอย่างสนิทให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้ โลกไม่ได้เห็นโทษอันนี้เลย และแตกแขนงออกไปก็เป็นความโลภ โลกจนวันตายก็ไม่มีวันอิมพอ โลกที่มีความเดือดร้อนอยู่ทุกวันนี้เพราะความโลภมาก ความโลภไม่มีเมืองพอ เรื่องสมบัติเงินทองข้าวของอาหารปัจจัยที่พอเป็นพอไปนั้น ไม่ค่อยขาดแคลนอะไรนักพอที่จะยังมนุษย์ทั้ง

หลายให้มีความสุขพอประมาณได้ แต่ความโลภที่สำคัญว่าเป็นตัวคุณนี่ซิ มันทำลายความสุขของสัตว์โลก ไม่ว่าชาติชั้นวรรณะใดมันสามารถเข้าไปทำลายได้ทั้งนั้น โลกจึงหาความสุขไม่ได้ เพราะอำนาจแห่งความโลภบีบบังคับ แต่ก็หาได้ทราบไม่ว่าความโลภนั้นคือตัวภัย นอกจากเห็นว่าเป็นคุณด้วยอำนาจแห่งความกลม่อมอย่างสนิทของมันเท่านั้น

ความโกรธก็เหมือนกัน คนอื่นโกรธเราดูได้เมื่อไร แต่เจ้าของโกรธพอใจโกรธ ในขณะที่เจ้าของโกรธนั้นประหนึ่งว่า ไม่มีใครที่จะเลิศเลอวิเศษวิโสยิ่งกว่าเจ้าของ ในสามแดนโลกธาตุนี้มีเจ้าของคนเดียวผู้กำลังโกรธเท่านั้น เป็นผู้เลิศผู้เลอผู้วิเศษวิโสยิ่งกว่าผู้อื่นใด นั่นแหละกิเลสมันยกตัวมันถึงขนาดนั้น มันอยู่ในหัวใจใดในบุคคลผู้ใด เวลาใด แสดงออกเมื่อใดจะต้องเป็นความสำคัญอย่างนั้น จึงกล้าโกรธได้อย่างลงคอและฆ่ากันได้อย่างเลือดเย็นไม่มีสะทกสะท้านบาปกรรม ทั้ง ๆ ที่การทำเช่นนั้นเป็นมหันตทุกข์ เป็นบาปมหันตที่เดียว ยังทำได้อย่างหน้าตาเฉย มันกลม่อมไหมพิจารณาซิ

ราคะตัณหาก็กี่เหมือนกัน เวลามันติดมันดินขึ้นมาอยู่ไม่ได้ ไม่ว่าตัวผู้ตัวเมีย ไม่ว่าหญิงว่าชาย เป็นติดเป็นดินไปตามมันทั้งนั้น เห็นว่าเป็นของดีของดี ทำให้เพลินทำให้เพลินลืมนื้อลืมนิ้ว ลืมวันลืมคืนลืมปีลืมเดือน ลืมจะเป็นจะตาย ลืมเผ่าลืมนกแลลืมนเพศ ลืมวัย ลืมไปหมด เพราะสิ่งเหล่านี้กลม่อมให้ลืมนไปหมด นี่แหละขยายตัวออกมาจากคำว่าอวิชชา กลายมาเป็นแม่ทัพใหญ่ของอวิชชาเป็นอย่างดี จะออกมาในแง่ใดก็ตามสัตว์โลกย่อมหมอบราบไปตามทั้งนั้น ไม่มีขณะจิตใดความรู้ใดที่จะสามารถเห็นโทษเห็นภัยของมันแม้แต่น้อยได้เลย ต้องเป็นไปตามนั้นพอใจไปตามนั้น ไม่มีคำว่าจะขัดจะขืน ในความรู้สึกเห็นไปตามนั้น ๆ ด้วยกัน ถ้ามีแต่ธรรมชาตินี้ล้วน ๆ ไม่มีอะไรเข้าแทรกเข้าแซงแล้ว มันจะหมุนตัวของมันไปได้อย่างนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์นับไม่ถ้วน ที่พาให้สัตว์เป็นอย่างนี้ออกมาจากคำว่าอวิชชาอันเดียวเท่านั้น

เมื่อได้บำเพ็ญตนเข้าไปโดยมีหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ตลอดครูอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอน เกิดความเชื่อความเลื่อมใสขึ้นมาภายในจิตใจประกอบความพากเพียร ทั้ง ๆ ที่จิตนี้ถูกหุ้มห่อปิดบังให้แสดงความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม ความคึกความคะนอง ความฟุ้งซ่านรำคาญ อยู่มากมายเพียงไรก็ตาม เมื่อธรรมสอดแทรกเข้าไปก็เป็นเหมือนกับน้ำดับไฟ ใจนี้จะเริ่มสงบตัวเข้ามา ๆ ความสงบตัวนี้กิเลสไม่เคยพาให้มีเลย แต่ธรรมแทรกเข้าไป ธรรมพาให้เกิดให้มีขึ้นได้ กลายเป็นจิตที่สงบเยือกเย็นขึ้นมา

ผลที่เกิดขึ้นจากความสงบเยือกเย็นนี้กิเลสไม่สามารถที่จะผลิตขึ้นมาได้ แต่ธรรมสามารถผลิตขึ้นมาได้ให้เห็นประจักษ์ใจ นี่แลเริ่มเป็นคู่แข่งกันโดยลำดับ เริ่มที่จะจับเหตุจับผลจับผิดจับถูกกันได้ กับธรรมชาติที่เรื่องอำนาจอยู่ในจิตใจ พอใจเริ่มมีความสงบเย็นก็เห็นว่า เป็นความแตกต่างจากที่เคยเป็นมาเพราะกิเลสผลิตขึ้นเป็นไหน ๆ จิตย่อมจะเกิดความเชื่อความเลื่อมใส เกิดความอัศจรรย์แปลกจิตแปลกใจขึ้นจากการบำเพ็ญของตน มีธรรมเป็นหลักที่ตั้งแห่งการประกอบความเพียร ที่นี้ไม่เชื่อธรรมจะเชื่ออะไร นี่ละเริ่มที่จะแหวกว่าย เริ่มที่จะกวาดต้อนกัน เริ่มที่จะต่อสู้กันให้เห็นเหตุเห็นผลเป็นลำดับล้าตาไปด้วยการประพฤติปฏิบัติ

พอจิตเริ่มสงบขึ้นมาให้เห็นเพียงครั้งหนึ่งครั้งเดียวเท่านั้น จะเป็นเชื่ออันสำคัญที่ฝังอยู่ในจิตใจ เป็นอจลศรัทธาไม่ถอน แม้กิเลสจะคึกคะนองขนาดไหนก็ตาม จะพาโดดไปก็ทวีก็ตาม แต่ความเชื่อความสงบเยือกเย็น ความแปลกประหลาดอัศจรรย์ของตนในขณะที่จิตสงบนั้นจะไม่มีวันถอน นั้นแลดึงกลับมาได้ อำนาจแห่งธรรมประเภทนี้แล ดึงจิตที่เหาะเหินเดินฟ้าไปก็ทวีก็โลกก็สงสารก็จักรวาล เอกลับย้อนเข้ามาจึงนได้ด้วยความพากเพียร หลายครั้งหลายหนความสงบนี้ก็เพิ่มตัวขึ้นมาเรื่อย ๆ ความสงบเพิ่มตัวขึ้นเท่าไร ความละเอียดลออความแปลกประหลาดอัศจรรย์ก็ยิ่งเพิ่มกำลังขึ้นมา ยิ่งเป็นกำลังที่จะให้ต่อสู้กับฝ่ายที่ตนเห็นว่าเป็นนายเหนือหัวนั้นไปได้โดยลำดับ และเห็นว่าเป็นพิษเป็นภัยได้เป็นลำดับเช่นเดียวกัน แล้วต่อสู้กันไปเรื่อย ๆ

อ้าว เพียงชั้นสงบนี้พอเป็นรากเป็นฐาน พอเป็นแนวทาง พอเป็นต้นทุนพอยับยั้งตั้งตัวได้ ไม่ถึงกับล้มครืน ๆ พอตั้งตัวได้ เอา ที่นี้พิจารณาพิจารณา เครื่องมือแห่งธรรมมีหลายประเภท สมถธรรมเป็นผลอย่างนี้ วิปัสสนาธรรมได้แก่ปัญญา พิจารณานับแต่ธาตุชั้นธของเรา สกกายของเราทุกสัดทุกส่วนที่มีหนังหุ้มห่อไว้โดยรอบนี้ คลี่คลายออกมาให้เห็นตามสภาพของมัน คนตายสัตว์ตายเป็นเรื่องสังขารทั้งนั้น ปัญญาสอดแทรกไปถึงไหนจะกระเทือนเข้ามาเตือนตนเองเสมอ เขาตายกับเราตายก็เท่า ๆ กัน เขาตายกับเราตายก็เป็นสังขาร คือความพลัดพรากจากสัตว์และสังขาร เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเช่นเดียวกัน

สัตว์ตายกับคนตายไม่มีอะไรผิดแปลกกัน ปัญญาจะหยั่งทราบว่าเป็นภัยเหมือนกันหมด ย้อนเข้ามาหาตัวของเราเอง ตัวเราตายก็เป็นภัย ก่อนที่จะตายได้รับความทุกข์ความลำบากไม่ใช่น้อย ถึงขนาดที่ทนไม่ไหวถึงต้องได้ตายคนเราสัตว์ทั้งหลายก็ดี นี่เหล่านี้เป็นสังขาร พิจารณาคลี่คลายให้เห็น อย่าเข้าใจว่าใครวิเศษวิโสในโลกนี้ ไม่มีใครเหนือ มรณมุขี ทุกข์ นี้ไปได้ ก่อนที่จะตาย ทุกข์ ๆ ฟังซิ บีบบังคับจนกระทั่งทนไม่ไหวตายไปได้ด้วยกัน

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เคลื่อนกล่นเต็มอยู่ในโลก ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติของตนเหล่านั้น เป็นแต่เพียงความเสกสรรปั้นยอของกิเลส ที่หลอกลัทธิโลกให้จมอยู่กับสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นของวิเศษวิโสอะไร แร่ธาตุต่าง ๆ ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ วัตถุสิ่งของเงินทองอะไรเป็นแร่ธาตุแต่ละอย่าง ๆ ตามธรรมชาติของเขายู่โดยหลัก ธรรมชาติของตนเท่านั้น เป็นแต่เพียงว่าจิตใจที่ถูกเสกสรรปั้นยอนี้ ไปยึดไปถือไป ลำค้ำมุ่นหมายนั้นต่างหาก ว่าตนเป็นคนมั่งคนมีศรีสุข เป็นคนดีคนดี เป็นคนมีหน้า มีตา มียศถาบรรดาศักดิ์ เสกกลมเสกแล้งกันไปเพราะอำนาจอันนี้พาให้เสก พาให้หลง พาให้ติด

ปัญญาก็สอดแทรกเข้าไปตามเข้าไป ๆ สวมรอยกันเข้าไปเรื่อย ๆ สิ่งเหล่านี้ก็ พังลง ๆ สุดท้ายก็มาถึงตัวของเราเอง ร่างกายนี้ก็จะพังลงไป สิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่กับร่างกายนี้มีสมบัติชั่วคราวของเงินทอง เพื่อนฝูง ที่อยู่อาศัย มั่นพร้อมที่จะพังอยู่ ทั้งสิ่งเหล่านั้นกับตัวของเราเองไม่มีสิ่งใดที่จีรังถาวร นี่คือนิพพานสอดแทรกเข้าไปเพื่อจะเห็นตัวจริง เห็นแก่นสารอันเป็นที่ไว้ใจ อันเป็นธรรมชาติที่ไม่พลัดพรากไม่จากกัน

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่พลัดพราก เป็นสิ่งที่จากกันโดยหลักธรรมชาติของมัน เป็นแต่เพียงว่าธรรมชาติที่เคยกลมแน่นกลมเอบาไว้ยึดเอาไว้ ตีตะปูให้แน่นติดเอาไว้กับหัวใจ เรา ไม่ยอมให้รู้ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของพลัดพราก สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงกาฝาก สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งเคลือบแฝงไม่ใช่เป็นของจริง ไม่ใช่เป็นของแน่นอนอันใดเลย มันไม่ให้รู้ไม่ให้เห็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นปัญญาจึงต้องสอดแทรกเข้าไปตามหลักความจริงว่า มันพลัดพรากแน่ ๆ มันเป็นคนละสัดส่วนแน่ ๆ รวมลงแล้วก็ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ครอบงำหมดในธรรมชาติเหล่านี้ ไม่มีสิ่งใดจะนอกเหนือจากกฎแห่ง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้เลย

จากนั้นก็พิจารณาเข้ามาถึงร่างกายของตัวเอง ธรรมชาตินี้คืออะไร คือตัวตั้งขึ้น นี้กับตัวจะดับไปจะแตกสลายไป อยู่ในก่อนนี้เองไม่อยู่ในก่อนไหน ก่อนกายนี้เมื่อหมดกำลังวังชาแล้วจะต้องเป็นเช่นนั้น แม้แต่ไม่หมดกำลังมันยังแปรสภาพให้เห็น ได้เยียวยารักษาทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน มีแต่บรรเทาธาตุชั้นนี้ทั้งนั้น เดินนานก็เหนื่อย นั่งนานก็เหนื่อย ยืนนานก็เหนื่อย นอนนานก็เหนื่อย คำว่าเหนื่อยก็เหนื่อยเพื่อทุกข์ ๆ เพื่อความบีบคั้น ๆ ทั้งนั้น เป็นของวิเศษวิโสอะไรกองทุกข์ทั้งกองนี้ ท่านถึงว่า ชั้นนี้ ๆ แปลว่า กอง มันกองทุกข์ทั้งนั้นไม่ใช่กองสุข ชั้นนี้ชั้นนี้เอาความสุขอะไรมาให้เรา มีแต่กดขี่บังคับ เราเยียวยารักษาพอบรรเทาพอประทังให้อยู่ได้เท่านั้น เรายังไม่ทราบอยู่หรือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยต่อเรา ปัญญาแทรกลงไปพิจารณาลงไปให้เห็นตามความจริงของมัน

ถ้าพูดถึงเรื่องอสุภะอสุภังที่เต็มอยู่ในร่างกายนี้ ตรงไหนที่น่ากำหนดยินดีมีไหม ถ้าไม่ใช่วิชาจับหัวใส่ใส่กองมูตรกองคูเถ่านั้นจะเป็นอะไรไป ปัญญาแทรกลงไปซิ นี่เป็นชั้นหนึ่ง อีกชั้นหนึ่งก็คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันแปรสภาพของมันอยู่ตลอดเวลา รอบหมด นับแต่จิตออกมาเต็มไปหมดเพราะเป็นสมมุติทั้งนั้น เรื่องกิเลสทั้งนั้นเป็นผู้ ปักเสียบเอาไว้ จะไม่มี อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เต็มไปหมดยังไง กำหนดเข้าไปให้ชัดเจน ด้วยปัญญาและด้วยความเห็นภัยจริง ๆ ดังธรรมท่านประกาศสอนไว้ว่าไม่มีสอง

ธรรมพระพุทธรเจ้าไม่มีสอง แสดงไว้เป็นความจริงล้วน ๆ ร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ทั้งนั้น สวนทางกันกับสิ่งจอมปลอมนั้นร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ให้กำหนดพิจารณา ปัญญาหยั่ง ทราบลงไปโดยลำดับลำดับ ทราบตรงไหนย่อมจะถอดถอนออกมา ทราบตรงไหนถอด ถอนตัวความยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิดออกมาโดยลำดับลำดับ จนสติปัญญามีความแก่กล้า สามารถ ถ้าพิจารณาร่างกายจะเป็นอสุภะอสุภังหรือก็ประจักษ์ใจ เพราะมีเต็มอยู่ในร่างกายแล้ว เป็นแต่เพียงว่าใจไม่เห็นใจไม่รู้ ปัญญายังไม่หยั่งทราบ พอปัญญาหยั่งทราบ ตามหลักความจริงมันจะไปไหนถ้าไม่รู้ไม่เห็น เมื่อรู้เห็นอย่างชัดเจนแล้วจะยึดมั่นถือ มั่นไว้ได้อย่างไร อุปาทานจะหนาแน่นยิ่งกว่าแผ่นดินนี้ก็เถอะ ยิ่งงกก็ทนปัญญานี้ทำลาย ขาดสะบั้นลงไปไม่ได้เลย ถอนตัวเข้ามาเป็นตัวของตัวเองเป็นชั้น ๆ ขึ้นไป

รูปร่างเป็นของสำคัญพิจารณาให้ดี พิจารณาข้างนอกก็ได้ข้างในก็ได้ ขอให้เป็นเรื่องของมรรคสัง พิจารณาเพื่อสติปัญญา เพื่อถอดเพื่อถอนความยึดมั่นถือมั่นความ สำคัญมั่นหมาย ว่านารักน่ากำหนดยินดีชอบใจ ขอให้พิจารณาให้เป็นการถอดการถอน เกิดถูกต้องทั้งภายนอกภายใน ท่านว่า อชุตตพหิทธา วา กาเย กายานุปัสสี วิหริติ ข้างนอกก็ตามข้างในก็ตาม พิจารณาให้เป็นธรรมแล้วเป็นธรรมด้วยกันทั้งนั้น เทียบ เคียงกันไม่มีอะไรผิดแปลกกัน รูปร่างภายนอกกับรูปร่างภายใน ความแตกสลายภายนอกกับความแตกสลายภายในกายของเรา ปฏิกุโลโสโครกภายนอกกับปฏิกุโลโสโครก ภายในร่างกายของเรามีสัดส่วนเท่ากัน เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนกันหมดไม่เป็นที่น่า สงสัย

ขอให้หยั่งปัญญาลงไปแล้วจะถอนตัวเข้ามา เมื่อพิจารณาลงถึงชั้นหายสงสัยในเรื่องร่างกาย ไม่ว่าจะฝายอสุภะอสุภัง ไม่ว่าจะฝาย อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เต็ม หัวใจแล้ว ย่อมถอนเต็มหัวใจเช่นเดียวกันในชั้นนี้ นี่เห็นโทษของร่างกายส่วนนี้แล้วเป็น ชั้น ๆ เข้าไป ถอดถอนความปักเสียบขวากหนามเอาไว้ภายในใจแห่งกิเลสทั้งหลายออกไปได้โดยลำดับ ๆ ความสุขจะเด่นขึ้น ๆ ความทุกข์จะเบาลงไป ๆ ภายในใจ

ถ้ายังได้พิจารณาด้วยปัญญาอันละเอียดเข้าไปโดยลำดับ ไม่ว่าจะอาการใดที่แสดง ออกมาจะเป็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่ออกมา ออกมาจากไหนตามมันลงไป

อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ครอบคลุม ไม่ว่าจะสุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา ทางกาย ทางใจเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนตตา เหมือนกันหมด ไม่เป็นสิ่งที่ควรยึดไว้ถือไว้แบก หามเอาไว้ให้หนัก ตนเองได้รับความทุกข์ความลำบากเปล่า ๆ แน่ะ สัจญญาก็เหมือนกัน สังขาร วิญญูณ แต่ละอย่าง ๆ เป็นเพียงอาการของจิตที่แสดงออกมาแย็บ ๆ เหมือน แสงหิ่งห้อยเท่านั้น ไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากนี้ แล้วดับไป ๆ

ตามเข้าไปปัญญามี ขึ้นชื่อว่าปัญญาแล้วไม่มีสิ้นสุด ถ้ากิเลสไม่สิ้นสุดเสียเมื่อไร ปัญญาฝ่ายแก้ฝ่ายถอดฝ่ายถอนนี้จะเพิ่มตัวขึ้นเรื่อย ๆ ขอให้นำไปใช้ เบื้องต้นต้องได้ถู โถกกันไป ถูไถก็ถูไถ ตั้งแต่กิเลสถูไถเรามาถูไถมากต่อมากจนจะไม่มีเนื้อหนังติดตัว แล้วแหละ ถ้าหากว่าเป็นเนื้อเป็นหนังก็ไม่มีอะไรติดตัวแล้วพระเถระเรา ทีนี้เราจะถูไถ ด้วยสติปัญญาของเราเพื่อแก้กิเลส ถลอกปอกเปิกกิเลส ถูไถเนื้อหนังของกิเลสบ้างไม่ ได้หรือ เอาลงไปให้กิเลสพังทลายภายในจิตใจ เริ่มพังไปตั้งแต่กาย รูปขันธ์พังลงไป เวทนาขันธ์ สัจญญขันธ์ พังลงไปด้วยความรู้เท่าแล้วปล่อยวาง สังขารขันธ์ วิญญูณขันธ์ พังลงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจิต นี่ละอวิชชา ฟังซิทีนี้ เห็นเข้าไปอย่างนี้เอง ปัญญา ปล่อยเข้าไปถอดถอนเข้าไปดังที่กล่าวนี้ เมื่อถึงขั้นอวิชชาก็จะมีอะไร

นี่ละที่เห็นว่าเห็นได้ชัดในภาคปฏิบัติ จิตขาดจากสิ่งใดเห็นได้ชัดรู้ได้ชัด ขาดวรรค ขาดตอนเป็นเกาะเป็นดอน เช่นเดียวกับเกาะในน้ำหรือเกาะในมหาสมุทรนั้นแล ยัง เหลือเกาะเดียวคือเกาะอวิชชา ปัญญาเราเคยทำลายอย่างไร เราเคยพิจารณาอย่างไรมา เรายังได้ผลมาเป็นลำดับลำดับ ทำไมจะพิจารณากองอวิชชา กองเชื้อแห่งภพเชื้อแห่งชาติ ที่นำสัตว์ทั้งหลายให้เกิดแก่เจ็บตายไม่หยุดไม่สิ้น ไม่มีต้นไม่มีปลายนี้ ทำไมเราจะ พิจารณาไม่ได้จะทำลายไม่ได้ อวิชชาคืออะไร ฟาดฟันลงไปตรงนั้นซิ มันเป็นที่ไหน เป็นของเราที่ไหน มันเป็นที่ไหน มันเป็นที่ไหน มันเป็นที่ไหน มันอยู่ที่ใจ ฟันลงไปทีใจ ใจ จะขาดสะบั้นไปตามอวิชชา ถ้ามันยังเสียดายอวิชชาอยู่ อวิชชาขาดสะบั้นลงไปก็ให้ใจ บรรลัยไปด้วยกัน ไม่ต้องมาเสียดายกับใจดวงนี้เลย

อ้าว ถ้าหากว่าไม่รักอวิชชา ไม่พอใจอวิชชา ใจก็จะทรงอยู่ตามหลักธรรมชาติ ของตน กลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ขึ้นมาด้วยซ้ำไป หากยังจะห่วงใจและอวิชชาอยู่ที่ให้มัน พังไปด้วยกันไม่ต้องเสียดาย ถึงขั้นปัญญาที่ไม่เสียดายอะไรแล้วไม่ต้องเสียดาย นอก จากความจริงล้วน ๆ เท่านั้น ต้องเป็นเช่นนั้น พังลงไปโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งถึง อวิชชาพังทลายลงไปด้วยอำนาจของปัญญา แล้วจิตฉิบหายไหมทีนี้ เมื่อไม่ฉิบหาย กลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ขึ้นมาแล้ว ทีนี้ทราบชัดใหม่ว่าอันใดเป็นภพเป็นชาติพาให้เกิด อะไรเป็นเชื้อแห่งภพแห่งชาติ

มันจะมีอะไร ก็มีแต่วิชาเท่านั้น เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นกึ่งเป็นก้านเป็นแขนงของมันโดยลำดับลำดับ ความโลภ ความโกรธอะไร ๆ ก็ไหลเข้ามา ๆ เพราะเป็นกึ่งเป็นก้านเป็นแม่ทัพที่วิชาสั่งการลงไปเท่านั้น แล้วรวมตัวเข้ามา ๆ สุดท้ายก็คือวิชา เมื่อถูกพังทลายลงไปเสียจนหมดไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว อะไรที่นี้เป็นภพเป็นชาติที่จะให้สืบต่อในภพน้อยภพใหญ่เหมือนดังที่เคยเป็นมา มีอะไร มันก็เห็นได้ชัดว่าไม่มีอะไรเลย นั่น

อ้อ มีวิชาเท่านั้นพาให้สัตว์เกิดแก่เจ็บตาย มีหน้าซำยังปฏิเสธว่าตายแล้วสูญอีก ตัวนี้มันปิดเสียอีก ตัวใสให้ไปเกิดก็คือวิชา คือกิเลสนั่นเองพาสัตว์ให้เกิดตายอยู่เวลานี้จะเป็นอะไรไป ดินฟ้าอากาศแร่ธาตุทั้งหลายเขาไม่ได้มาบังคับจิตใจของสัตว์โลกให้ก่อภพก่อชาติเกิดแก่เจ็บตายเหมือนกิเลสอวิชานี้เลย แล้วทำไมมันถึงได้ปิดกั้นเอาเสียว่าตายแล้วสูญ ทั้ง ๆ ที่มันพาให้สัตว์เกิดอยู่ตลอดเวลา ก็คือวิชาตัวเดียนี่ มันยังปิดไปอีกว่า ตายแล้วสูญ ๆ ฟังซิมันหยาบโลนขนาดไหน ถ้าพูดถึงความปลิ้นปล้อนหลอกลวงมันขนาดไหน

เมื่อปัญญาได้เข้าถึงตัวมันแล้ว เห็นโทษมันถึงขนาดนั้นทีเดียวแหละ เหมือนฟ้าดินถล่มทีเดียวเมื่อวิชาพังลงไปแล้ว เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ที่นี้มีอะไรเข้ามาเกี่ยวมากวน ธาตุเป็นธาตุ ชั้นเป็นชั้น รูปเป็นรูป เวทนาเป็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ เป็นความจริงของตน ๆ อยู่เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรมาบีบบังคับจิตใจเหมือนกิเลสอวิชานี้เลย ในสามแดนโลกธาตุนี้จึงไม่มีสิ่งใดเข้ามาบีบบังคับจิตใจ นอกจากกิเลสวิชาเท่านั้น หรือนอกจากกิเลสอย่างเดียวนั้น มันก็ปักใจลงได้อย่างชัดเจน เห็นผลประจักษ์ภายในจิตใจ นี่แหละที่ว่า เอหิปัสสิโก ให้เข้ามาดูที่นี้ชิสนทิกฺขุญฺโง จะเห็นเองรู้เอง

เมื่อรู้อันนี้แล้วจะสงสัยที่ตรงไหน ไม่เคยเห็นพระพุทธรูปเจ้าองค์ศาสดาก็ตามเถอะ เห็นอันนี้แล้วคือองค์ศาสดาแท้ เห็นอันนี้แล้วคือธรรมแท้ เห็นอันนี้แล้วคือสังฆะผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมอันนี้แท้ เพียงเท่านั้นไม่มีกาลสถานที่ใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับ พุทธะ ธรรมะ สังฆะ โดยหลักธรรมชาติที่ตนรู้ตนเห็นตนทรงไว้อยู่เวลานี้ เช่นเดียวกับพระพุทธรูปทั้งหลายนั่นเอง นี่ละที่ว่าผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราตถาคต เห็นตรงนี้ชินกปฏิบัติ จะเห็นตรงไหนไม่เห็นตรงนี้ ธรรมพระพุทธรูปเจ้าประกาศไว้สด ๆ ร้อน ๆ เพื่ออันนี้แท้ ๆ ไม่ได้เพื่ออะไรเลย เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตานี้

อย่าไปคิดอย่าไปคาดเรื่องอดีตอนาคต สถานที่นั้นที่นี้ ว่าสมัยนั้นเป็นอย่างนั้น สมัยนี้เป็นอย่างนี้ สมัยนั้นมีมรรคผลนิพพาน สมัยนี้ไม่มีมรรคผลนิพพาน มีแต่ความหลอกลวงของกิเลส ปลิ้นปล้อนที่สุดก็คือตัวกิเลสนั่นเอง สวนทางกับความจริงแห่ง

ธรรม ขอให้ทุก ๆ ท่านได้รู้สึกตัวอ่อนจมอยู่ในปลักคือกิเลส ให้มันร้องเพลงกล่อมตลอดเวลา เคลิ้มหลับเคลิ้มตื่น ๆ อยู่อย่างนั้น หลับที่ไหนตื่นที่ไหนก็ลงไปภพไปชาติ แล้วลงนรกอเวจียังไม่รู้สึกตัวอยู่หรือ ตื่นจากกิเลสเป็นยังไงจะไปตกรอกอเวจีที่ไหน เมื่อตื่นจากกิเลสอย่าง ซาคร ท่านว่านั่น ท่านผู้ตื่นจากกิเลสแล้วท่านไม่ไปที่ไหน ไม่มีอะไรมาบังคับจิตใจของท่านได้เลย เป็นอิสระเต็มตัว นั้นผิดกันอย่างไร

นี่จึงอัครรย์พระพุทธเจ้าว่าอุบัติขึ้นมาได้อย่างไร อยากรู้ว่าอย่างนั้นให้มันถึงใจนะ ไม่มีใครแนะนำสั่งสอนเลย ผุดขึ้นมาได้ พวกเราได้รับโอวาทคำสั่งสอน ตามตำรับตำราก็มี ครูบาอาจารย์เราซึ่งบอกอย่างชัดเจนอยู่ ทำไมจึงให้กิเลสบีบบังคับตาให้กำดังกำขาว แล้วคว่ำไปตามกิเลสเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่เป็นเรื่องของอรรถของธรรมบ้างเลย ไม่ละอายตัวบ้างหรือ

เอาซิ ถ้าอยากจะหลุดพ้นจากที่คุมขังให้เห็นประจักษ์ จงปฏิบัติตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้ นี่จะไม่เป็นอื่น ศาสนธรรมสอนเพื่อความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น การปฏิบัติให้ปฏิบัติตามอรรถตามธรรมที่ท่านแนะนำสั่งสอนเถิด เป็นทางที่ราบรื่นดีงาม แม้จะช้าหรือเร็วไม่สำคัญ อย่างไม่ต้องหลุดพ้นจนได้ เราอยู่ในวัฏจักรวัฏจักรจิตภพชาติต่าง ๆ นี้นานแสนนานสักขนาดไหน มาถึงปัจจุบันจนนับไม่ได้แล้วเวลานี้ และยังคงยืดยาวไปอีกขนาดไหน ถ้าไม่มีอะไรเป็นเครื่องสกัดลัดกันภพชาติเอาไว้แล้ว จะเป็นไปอีกเช่นเดียวกับที่เป็นมานี้แล

ฉะนั้นตัดให้มันขาดสะบั้นลงไปโดยลำดับ เรื่องภพเรื่องชาติให้ขาดเข้ามา ๆ ย่นเข้ามา ด้วยอำนาจแห่งความเพียรมีสติปัญญาเป็นสำคัญ ตัดเข้ามา ๆ ได้ในวงปัจจุบัน ตัดขาดสะบั้นให้เห็นอยู่ภายในใจของตนแล้วไม่ต้องไปถามใคร สนฺทสิฏฺฐิโก ประกาศกวางภายในจิตใจนั้นเต็มภูมิแล้วอยู่ไหนอยู่เถิดแสนสบาย นี่ท่านว่านิพพานเที่ยงอะไรเที่ยง ก็ปราศจาก อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา เสียอย่างเดียวกันก็เที่ยงเท่านั้นเอง

กิเลสประเภทใด ๆ มันก็อยู่ในกฎสมมุติคือ อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา ตีได้ก็ตามอยู่ใน อนิจจัง ทุกขัง อนตตตา ทั้งนั้น ท่านจึงให้ละว่า ปุญญาปาปปหีน บุคคล เป็นผู้ละซึ่งบุญและบาปเสียได้แล้ว หมดกฏ อนิจจัง เมื่อหมดกฏ อนิจจัง แล้ว คำว่านิพพานเที่ยงไม่ต้องบอกก็เป็นเอง ขอให้มันเป็นนี่เถอะ อย่าไปคิดโน้นคิดนี้ เรื่องนิพพานที่ไหนไม่นิพพานที่ไหน ให้เล็งข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ แล้วดำเนินตามนี้ เราจะได้รู้จริงเห็นจริงตามหลักธรรมชาติที่กล่าวมานี้

อย่าคาดกาลอย่าคาดสมัยคาดเวล่ำเวลา อย่าคาดอำนาจวาสนาเจ้าของว่ามีมากมีน้อย ทำอย่างไรถึงจะเป็นไปเพื่ออรรถเพื่อธรรม เป็นไปเพื่อความถูกต้องดีงาม ให้พยายามตั้งสติปัญญาศรัทธาความเพียรลงจุดนั้น ๆ จุดนั้นแลเป็นจุดให้ถึงจุดหมาย

ปลายทาง อันความคาดโน้นคาดนี้ เป็นความหลอกของกิเลสตัณหาอัสวะต่างหาก เลย
หลงมหลงแล้งไป คว่าแต่ลมแต่แล้งไม่ได้ของจริงมาครองเลย จะมีแต่ความทุกข์ความ
ทรมานภายในจิตใจอยู่ตลอดไป ให้พากันยึดหลักนี้เอาไว้

การแสดงธรรมก็รู้สึกว่เหนื่อยแล้ว เอาละพอ